

FIGYELŐ

A társadalomtudományi folyóiratok világjegyzékének harmadik kiadásáról*.

A társadalomtudományi periodikák világjegyzékének első kiadását 1952-ben jelentette meg az UNESCO, a 2. kiadás 1956-ban látott napvilágot, míg a 3. átdolgozott és bővített — tegyük hozzá *alaposan* átdolgozott és bővített — kiadás 1967 elején jelent meg a Nemzetközi Társadalomtudományi Dokumentációs Bizottság (CIDSS) gondozásában a párizsi Maison des Sciences de l'Homme Service d'échange d'informations scientifiques-jának közreműködésével. A válogatást a CIDSS egy erre a célra létrehívott albizottsága végezte,¹ az anyagszolgáltatásban számos ország könyvtárosa, illetve társadalomtudományi specialista vett részt.

E széleskörű nemzetközi előkészítés és együttműködés eredményeként az új kiadás minden vonatkozásban teljesebb és sokrétűbb az előzőeknél és minden bizonnyal alapvető gazdagodást, javulást mutat a szocialista országok periodikáinak bemutatása tekintetében.²

E tény egyfelől tükrözi a szocialista országok folyóiratainak gazdagodását, másfelől ismételten aláhúzza a nemzeti anyagszolgáltatások jelentőségét a nemzetközi adattárakban, repertóriumokban stb.

A válogatás alapjául az az elv szolgált, hogy *kizárólag önálló tudományos közleményeket rendszeresen tartalmazó folyóiratok* kerüljenek be a jegyzékbe, így kimaradtak az anyag- és adatszolgáltató, statisztikai, konjunktúra- és piacutató, bibliográfiai stb. folyóiratok. Kimaradt a heti- és napisajtó is, amelynek elsőrendű rendeltetése nem a tudományos közlés. A *társadalomtudományi diszciplínákat* tekintve a kötetben helyet kaptak az általános társadalomtudományi, szociológiai, társadalompszichológiai, szociológiai és kulturális antropológiai, demográfiai, kriminológiai, közgazdaságtudományi, politikatudományi, államtudományi, nemzetközi (kapcsolatok), ipargazdasági, gazdaság- és társadalomtörténeti, közjogi, nemzetközi és alkotmányjogi, statisztikai módszertani

* *Liste mondiale des périodiques spécialisés dans les sciences sociales — World list of social science periodicals.* Prép. par le Comité International pour la Documentation des Sciences Sociales. 3. éd. rev. et augm. Paris 1967, UNESCO, 448 l. (Documentation dans les sciences sociales)

¹ Az albizottság George THOMPSON (Genf, ILO) elnökleivel működött, tagja Prof. André TUNC (Párizs, jogász), RÓZSA György (MTA Könyvtára), Mme Micheline BEAUCHET (Párizs, Maison des Sciences de l'Homme) és a CIDSS főtítkára és főtítkárhelyettese, Jean MEYRIAT és Jean VIET. — A magyar anyagszolgáltatást, továbbá a szocialista országok (a Szovjetunió kivételével) társadalomtudományi folyóiratainak alapjegyzékét az MTA Könyvtára Csereszolgálata állította össze SZENTGYÖRGYI Mária vezetésével.

² A 2. kiadásra vonatkozóan ld. RÓZSA György: *A világ társadalomtudományi folyóiratainak repertóriuma.* MTA Társ.-tört. Oszt. Közl. 1959. 9. köt. 3—4. sz. 423—426.

folyóiratok. Vagyis az UNESCO és a CIDSS nomenklatúrája szerinti társadalomtudományi folyóiratokat tartalmazza a kötet.³

A *Liste mondiale* folyamatos kiegészítése a *Social Science Information*, a Nemzetközi Társadalomtudományi Tanács folyóiratában történik meg (az első kiegészítés már napvilágot is látott). A jegyzék 100 ország és nemzetközi szervezet mintegy 1.400 *periodikáját* veszi számba. Közel a kísértés, hogy a folyóiratok országokénti és témaszerinti megoszlását az olyannyira divatbajött kvantifikáló módszerekkel elemezzük, ehelyett mindössze néhány jelenségre kívánok rámutatni az adatok tükrében, egyben utalva arra is, hogy a pusztá statisztikai összehasonlítás egy ilyen kötet alapján megtevészto is lehet.

A kötet jelentős érdeme, hogy *igyekszik valóban világjegyzék lenni*, tehát a „harmadik világ” folyóiratait is a lehetőség szerinti teljességben számbaveszi. Az országok közötti arányok aligha fejezik ki egyben az országok közötti társadalomtudományi fejlettségi színvonalat még kevésbé természetesen a társadalmi színvonalat.

Nyilvánvaló képtelenség például Angolát Ausztriával összehasonlítani a társadalomtudományi kutatások szempontjából, a folyóiratok aránya 2 : 3. De ugyanilyen valószínűtlen, hogy a fejlettség valóságos színvonalát jelezné Ausztriának a Belgiummal való összehasonlítása, ahol az arány 3 : 31. Önmagukban ezek a számok már rámutatnak az indokolatlan aránytalanságokra, amelyek okai többfélék is lehetnek, mint amilyen a nemzeti anyagszolgáltatás hiányossága, értelmezésbeli különbözőség a tudományos folyóiratok tekintetében — és nem utolsósorban olykor a válogatás esetlegessége, am egy ilyen nagy munkánál szinte elkerülhetetlen. Hasonló aránytalanságokra még bőven szolgáltat példát a kötet, így például a két Korea (Észak és Dél 3 : 17), nem látszik valószínűnek, mint reális arány 8 kolumbiai folyóirat 12 svédvel szemben, ha tekintetbe vesszük a két ország társadalomtudományi kutatási szintjét. A válogató bizottság mindenestre arra az álláspontra helyezkedett, hogy a *fejlődésben levő országok* folyóiratait éppen bibliográfiailag nehezebb megközelíthetőségük miatt minél nagyobb számban vegye fel — ez is magyarázat az aránytalanságokhoz. A legnagyobb számban az Egyesült Államok folyóiratai szerepelnek: 114, ezt követi Franciaország 90 folyóirattal, Anglia 87-el, Japán 79-el. Ötven fölött van a Szovjetunió és Nyugat-Németország folyóiratainak a kötetben szereplő száma. A szocialista országok folyóiratai kiegyensúlyozott képet mutatnak volumen tekintetében, a kialakult gyakorlatnak megfelelően úgyszólván valamennyi társadalomtudományi ágazatnak megvannak a folyóiratai, Csehszlovákia 24, Lengyelország 26, Bulgária 27, *Magyarország* 33 folyóirattal szerepel stb. Ha az országok szerinti megoszlási számszerűsége 4 kategóriába próbálnánk sorolni, nevezetesen I. 1—5-ig, II. 5—25-ig, III. 25—50-ig, IV. 50-től feljebb, akkor a IV. legmagasabb kategóriába 6 ország tartozna, míg az I.-be 43, vagyis a kötetben szereplő országoknak mintegy a fele 1—5 folyóiratot jelent meg. Másképp összevetve a számokat, 43 ország összesen 84 folyóiratot ad ki, vagyis kevesebbet mint egyedül Franciaország. A fejlettebb kutatási bázissal rendelkező szocialista országok nagyjában a III. kategóriában helyezkednek el.

Mindezek nem a számokkal való bővészkedést szolgálják, nincs abszolút és minőségi érvényük, arra azonban alkalmasak, hogy érzékeltessenek bizonyos jelenségeket.

A *témaszerinti* megoszlásban („Subject index”) — amint az kézenfekvő — a gazdaságtudományok vezetnek számszerűleg.

³ A történettudományi, földrajzi és filozófiai folyóiratok jegyzéke megtalálható a *Bibliographie internationale des sciences historiques*, a *Bibliographie géographique internationale* és a *Bibliographie de la philosophie* kötetekben.

A jegyzék alaprendszerezése *országokénti*, ezeken belül sorszámozva betűrendben követik egymást a tételek.

A kötet *szerkesztése és szerkezete* többirányú tájékozódást tesz lehetővé. A folyóiratok leírása tartalmazza a címen (és rövidítésén) kívül a kiadó testületet és címét (szellemi kiadó), a kiadó intézmény vezetőjének nevét, a periodicitást és a kezdő évszámot, az átlagterjedelmet, a cikkek átlagos számát, a folyóirat érdeklődési körét, a recenzíós rovat terjedelmét, tartalmaz-e idegennyelvű tartalomjegyzéket és rezüméket. A *mutatórendszer* a következőkből tevődik össze: teljes betűrendes folyóirat címjegyzék (utalással az országra és tételszámra), intézmény (testület) jegyzék (hasonló utalással), tárgymutató (francia és angol változatban).

A kötetet az UNESCO példás kivitelben jelentette meg.

Mindent összevetve, a társadalomtudományi kutatás és tájékoztató munka hasznos kötettel gyarapodott a *Liste Mondiale* kiadásával és bizonyos korlátok között módot nyújt tájékoztató jellegű statisztikai elemzésekre is.

RÓZSA GYÖRGY

A tudományos tájékoztatás szakembereinek képzéséről tartott nemzetközi konferencia. (International Conference on Education for Scientific Information Work). Londonban 1967 április 3. és 7. között a FID kezdeményezésére és védnöksége alatt az Aslib, az Institute of Information Scientists és az Office of Scientific and Technical Information nemzetközi konferenciát szervezett, melynek tárgya a tudományos tájékoztatással foglalkozók képzése volt.

A konferencián mintegy ötven meghívott vett részt. A húsz hazai résztvevőn kívül a könyvtáros- és dokumentalista képzés belga, dán, francia, holland, izraeli, kanadai, nyugatnémet, svéd és északamerikai szakemberei voltak jelen. Magyar részről SZENTMIHÁLYI JÁNOS és VINCE Pálné tartott előadást. Rajtuk kívül LÉVAI Tamásné az OMKDK hálózati igazgatója is aktív résztvevője volt a tanácskozásoknak.

Az előre kinyomatott előadások hat témacsoport tematikáját tárgyalták. Az előadásokat az előadók nem személyesen mutatták be, hanem egy referens foglalta azokat össze. Ő jelölte ki azokat a kérdéseket, amelyeket az előadások alapján megvitatásra ajánlott és a vita sorrendben e kérdések felett zajlott le.

Az első témacsoport [Referens: Dr. C. W. SHILLING (USA), előadók: A. P. J. EDWARDS, J. E. L. FARRADANE, W. L. SAUNDERS (Anglia), D. J. MALTHA (Hollandia), V. SLAMECKA (USA)] tárgya a tájékoztatástudományi képzés jövőbeli szükségletei. Egyes előadások az egyetemi képzés jelenlegi tanmenetét, az egyetemi könyvtárosképzésen belüli tájékoztatástudományi specializálódás jelen gyakorlatát elemezték. Egyedül A. P. J. EDWARDS előadása tartalmazott olyan becslést, amely kimutatni igyekezett, hogy 1970-ben az Egyesült Királyságban a tudományos és műszaki tájékoztatás területén milyen számú és milyen differenciált képesítésű tájékoztatási szakemberre lesz szükség.

A témacsoport előadásai feletti vita igen érdekes, a képzés alapvető problémáit érintő kérdéseket hozott felszínre. Megmutatkozott, hogy bizonyos eltérés van a tájékoztatástudomány európai és amerikai értelmezése között. Az Egyesült Államokban „information scientist” alatt olyan szakembert értenek, aki a gépi mutatókészítés, adattárolás és adatvisszakeresés, a tárolási és visszakeresési rendszerek tervezésének és megvalósításának szakembere. Elismerik azonban, hogy ezt a diszciplinát helyesebb „information engineering”-nek nevezni. De még ilyen formájában is interdiszciplináris tartalmú. Ennek következtében az egyetemi könyvtárosképzés és továbbképzés keretében valósít-

ják meg azt a magasabb szintű képzést, mivel a tájékoztatás tárgyát képező diszciplína egy bizonyos szintű ismerete az egyetemi könyvtárosképzésben is követelmény. Ennél magasabb szintű szakmai ismeretet az „information scientist”-től sem lehet megkövetelni, mivel ez a követelmény gyakorlatilag (bérezés) megvalósíthatatlan. Ezzel szemben az európai felfogás, melyet elsősorban W. L. SAUNDERS és H. SCHUR (Anglia), valamint D. J. MALTHA (Hollandia) képviselt, az információ tárgyát képező ismereteket elengedhetetlennek tartja, azok differenciált felhasználását hangsúlyozta a tájékoztatási munkában és mind a könyvtárosi, mind a tájékoztatási szakképzésben elsősorban az *alaptudományi* képzés fontosságát emelte ki.

A második témacsoport az előképzettségi követelményekkel és a tanfolyamok végső céljával foglalkozott. [Referens B. TELL (Svédország), előadók R. T. BOTTLE A. Gordon FOSTER, Jack BIRD (Anglia), G. PITERNICK és Anne BREARLEY (Kanada), Mme E. SAUVENIER-GOFFIN (Belgium)]. Itt elsősorban a rövid tanfolyamok, speciális, tanfolyamok, mint pl. a kémiai, biológiai irodalomról tartott ismertető tanfolyamok tapasztalatairól számoltak be az előadók és a vitában résztvevők. Itt vetődött fel ismét a képzés tartalmi és fokozati differenciáltságának szükségessége. Igen érdekes és figyelemreméltó volt a kanadai helyzetelemzés. Mind a természettudományos kutatók, mind pedig a könyvtárosok száma nem elegendő a szükségletek fedezésére. 1965-ben pl. 318 könyvtáros kapott diplomát az egyetemeken, míg ugyanezen év első öt hónapjában 499 egyetemi képesítéshez kötött könyvtárosi állást kellett volna betölteni. A kanadai helyzetelemzés szerint vitatható, hogy vajon a könyvtárosi végzettség alkalmassá teszi-e természettudományos információs munkára, de ezt a képzést, mint egyedül lehetséges képzési formát elfogadják és igyekeznek a képzésen belül a kellő specializálódást biztosítani. Igen érdekes a specializálódást elősegítő studiumok elemzése. A rövid tanfolyamok szükségességét elsősorban Angliában hangsúlyozzák (Jack BIRD előadása), mivel a tájékoztató munkában zömmel olyanok vesznek részt, akiknek sem könyvtári, sem dokumentációs alapképztségük nincs. A vita során igen élesen vetődött fel a tájékoztató, dokumentációs, és a könyvtári munka hasonlóságának és különbözőségének problémája. A dokumentalista elsősorban, mint a könyvtár használója, a könyvtári gyűjteményekben levő és ott feldolgozott információk értékelője végzi tevékenységét. A konferencián általában ebben az *értékelési* tevékenységben látták a könyvtári és információs munka közötti különbséget, aminek a képzésre gyakorolt hatása állandó vitatéma volt.

A harmadik vitatéma első csoportja a tanfolyamok tematikájának és felépítésének elvi kérdéseivel foglalkozott. [Referens: E. P. DUDLEY (Anglia), előadók: R. M. HAYES (USA), A. D. OSBORN (Kanada), SZENTMIHÁLYI János (Magyarország), R. S. TAYLOR (USA), A. NEELAMEGHAN (India) és Mrs. V. AMMUNDSEN (Dánia)].

Az előadások azt elemezték, hogy a különböző tanfolyamokon milyen tematikájú előadások kívánatosak és hogy meghatározható-e a képzési tematikának alapvető magja.

R. M. HAYES előadása azzal az amerikai egyetemeken kialakult gyakorlattal foglalkozott, mely tematikául az információs rendszerek — elsősorban természetesen a gépi adatfeldolgozáson alapuló rendszerek — analizését választja. Ez az elemzés a rendszer felépítésére, alkalmazására és működésére terjed ki. A. D. OSBORN előadása a tematikát az általános jellegű és specifikus ismeretek alapján csoportosítja és elméletileg fejtegeti a könyvtári ismeretek magasabb szintű továbbfejlesztésének szükségességét. SZENTMIHÁLYI János a gyorsan fejlődő ismeretek elsajátításához szükséges alapvető ismereteket igyekezett elemezni. Olyan ismeretkört próbált az előadás meghatározni, melynek elsajátítása képessé teszi a képzésben részesültet a tájékoztatási technika továbbfejlesztésére, az új eredmények alkalmazására, másfelől kellő alapot nyújt ahhoz, hogy a szakágazati tájékoztatás forrásait továbbfejlessze, a gon-

dozott szakterület speciális tájékoztatási igényeit kielégítse. R. S. TAAV a tematika kérdését a képzési célokkal hozta összefüggésbe. E képzési célok: 1. az információkutatás szakembereinek képzése; 2. az alkalmazott kutatásban és fejlesztésben résztvevők képzése, ideértve az egyes információs rendszerek szaktudományi alkalmazását, végül: 3. az információs produktumok alkalmazásának kérdése. Az általa javasolt tematikai séma egyébként igen sokban egyezik az OMFB által elfogadott oktatási koncepcióban javasolt tematikai vázlatokkal.

Az igen élénk vita négy vitapont köré csoportosult:

1. Az információs rendszerek mennyiben értékelhetők az oktatásban, HAYES analitikus módszere szerint?

2. A könyvtárosképzés és a tájékoztatási szakemberképzés tematikai mennyiben egyeztetethetők?

3. A képzés alapvető tematikája nem szükségszerűen a legnagyobb szintű módszerek ismertetése. Ha ez nem így van, van-e egyáltalán alapvető tematika a képzésben?

4. Az információs rendszerek globálisan értékelhetők-e, illetve oktathatók-e?

Összefoglalójában a referens, Mr. DUDLEY a tájékoztatásnak, mint komplex folyamatnak jellemzőire mutatott rá. A tematikának a vita eredményeképpen figyelembe kell venni 1. a felhasználó személyiségét, céljait; 2. a tájékoztatás hordozóit, a tájékoztató anyagot; 3. a tájékoztatás megjelenési formáit; 4. a tájékoztatás elterjesztésének módszereit.

Ugyanezen vitatéma második csoportja [Referens: Mrs. K. HELLSTRÖM (Svédország), előadók: VINCE Pálné (Magyarország), Mrs. DAINTREE (Anglia), C. KEREN (Izrael), F. LIEBESNY (Anglia), Dr. C. W. SHILLING (USA), VAN HOVE (Belgium), I. WIESENBERGER (Csehszlovákia), T. D. WILSON (Anglia), B. V. TELL (Svédország)] a gyakorlatban kialakult tematikát foglalta össze. VINCE Pálné előadása a különböző tanfolyamok céljainak megfelelő tematika változatait mutatta be, C. W. SHILLING az amerikai Biological Sciences Communication Project által egyetemeken szervezett rövid tanfolyamok szervezetét és tartalmát ismertette. I. WIESENBERGER előadása főleg a prágai Károly Egyetem Könyvtártudományi Tanszékének átszervezésével, a Tájékoztatótudományi Tagozat jövő feladataival foglalkozott. B. V. TELL a számítógépek könyvtári és dokumentációs alkalmazása révén szükségessé vált speciális képzés formáit ismertette.

A vita során ismertette Mme F. CESTAC (Franciaország) az UFOD által szervezett levelező oktatási formát. Az alapképzésben nem részesült tájékoztatási munkaezők, a felhasználók tájékoztatási ismereteinek megalapozása és bővítése, a tankönyvhiány voltak azok a kérdések, amelyek a tanácskozás eme szakaszában az előtérben állottak.

A negyedik témacsoport [Referens: (D. J. MALTHA, Hollandia); előadók: J. SHERRON (USA), A Gordon FOSTER, H. SCHUR (Anglia)] az oktatási intézmények közötti együttműködés, az oktatók cseréjének és az oktatási segédletek közös felhasználásának kérdésével foglalkozott.

J. SHERRON, rövid de igen lényeges pontokat érintő előadása arra utalt, hogy lehetővé vált a tudományos és műszaki információk világszinten szervezett gyűjtése, értékelése és számbavétele (indexing).

Valószínűnek látszik, hogy még ebben az évtizedben a dokumentáció szervezete területén a nemzetközi együttműködés megvalósulhat. Szükségessé vált tehát egy állandó nemzetközi tájékoztatótudományi szeminárium szervezése. A nyolc vagy tíz legnagyobb információt termelő ország részvétele lenne kívánatos és a FID van abban a kedvező helyzetben, hogy ezt a szemináriumot megszervezze és kialakítsa annak igen magas szintű programját. Gordon FOSTER előadása az előadók cseréjének szükségességére mutatott rá, H. SCHUR előadása pedig a sheffieldi egyetem és a gyakorlatot biztosító intézetek közötti együttműködést vázolta.

A referens öt kérdést bocsátott vitára:

1. Van-e lehetőség a nemzetközi szintű tanfolyamok szervezésére?
2. Szükség van-e a tájékoztatástudományi oktatásban egyöntetű normák megállapítására?
3. Van-e lehetőség az oktatók cseréjére, lehet-e ezt a cserét előmozdítani?
4. Létre lehet-e hozni a tansegédletek nemzetközi elosztó szervét (clearing house)?
5. Az ipar érdeklődését milyen módon lehet a tájékoztatástudományi képzés iránt leghatékonyabban felkelteni?

A vita során a nemzetközi szintű tanfolyamok kérdésével kapcsolatban LÉVAI Tamásné a nyelviileg elszigetelt, de nem fejletlen kis országok tájékoztatási szakembereinek a nemzetközi tanfolyamokba való bekapcsolódásának hasznosságát hangsúlyozta. Felvetődött a tankönyvek nemzetközi számbavételének kérdése is, mellyel különben a FID/TD ülése is foglalkozott.

Az ötödik témacsoport [Referens: R. S. TAYLOR (USA), előadók: J. MARCHLEWSKA (Lengyelország), B. C. BROOKES, J. E. L. FARRADANE, P. J. EDWARDS (Anglia)] a tanárokkal való ellátottság, a jövőben szükségelt tanerők kérdésével, továbbá a tájékoztatástudományi kutatás személyi ellátottságával foglalkozott, továbbá kitért arra a kérdésre is, hogy az oktatók miképpen kapcsolódjanak a kutató munkába, különös tekintettel a kutatás multi-diszciplináris jellegére. B. C. BROOKES előadásában kitért arra, hogy a társadalomtudományi és humán tanulmányokat folytató hallgatók és a természettudományi tanulmányokat folytatók miként kapcsolódhatnak be a kutató munkába. A kutatási terület kijelölése úgyszólván minden előadás legfőbb problematikája volt. A vitára bocsátott kérdések a következők voltak: 1. Milyen emberanyagból kerülnek ki a jelenlegi oktatók? 2. Megfelelő előképzettséggel rendelkeznek-e? 3. Vannak-e különbségek az oktatók és kutatók kiválasztásában? 4. Mik az oktatók kutatási feladatai? 5. 1975-ben hány oktatóra lesz szükség?

A referens, R. S. TAYLOR rendkívül érdekes összefoglalójában hangsúlyozta, hogy a diszciplinát elméleti és gyakorlati szempontból kell elemezni, hogy az oktatás és kutatás végső konturjai kirajzolódhassanak. Meg kell határozni a tan kritériumait; az alapvető ismereteket, a tan filozófiáját, és az alkalmazás szintjén az ebből levonható következtetéseket. Így alakul ki a tájékoztatási szolgáltatásokkal, a tájékoztatási folyamattal és a tájékoztatástudománnyal kapcsolatos, kutatásra és oktatásra alkalmas ismeretkör. Végső következtetésként megállapította, hogy a diszciplína még nem alakult ki.

Az egész konferencia eredményeit W. L. SAUNDERS a következőkben foglalta össze:

A konferencián igen széles spektrum tárult elénk. A könyvtárosság jelentette a spektrum egyik szélét, a tájékoztatás a másikat. Jólásokba nem bocsátkozott a konferencia arra vonatkozóan, hogy világszerte hány embert kell képeznünk. Az bizonyos, hogy a természettudományi képzettségűek világszerte mutatkozó hiánya arra fog kényszeríteni bennünket, hogy más képzettségű embereket is alkalmassá tegyünk a természettudományi tájékoztató munkára. Arra a kérdésre, hogy mit oktassunk, a konferencia nem adott egyértelmű választ. HAYES professzor a gépi információs rendszerek elemzésében látja az oktatás leglényegesebb tartalmát. Kiderült azonban, hogy sokféleképpen lehet az oktatás tartalmát meghatározni. Ezt a meghatározást azonban nehezíti az, hogy tárgyunk még nem kimerült, rendkívül komplex és körvonalai bizonytalanok. Ezért nem tudott a konferencia a képzés alapvető tematikájában megállapodni, bár SZENTMIHÁLYI előadása igyekezett vezérfonalat megállapítani.

Nehéz az oktatásnak lépést tartani a területünkön bekövetkező gyors és dinamikus változásokkal. Többször felvetődött a tanfolyamok időtartamának kérdése, a szakosodás szükségessége. Ez utóbbit hivatott szolgálni a továbbképzés és a rend-

szeres tanulmányok utolsó évében végrehajtott specializálódás. Szükségesnek tartotta a konferencia egy minta-tanterv kidolgozását, továbbá nemzetközi, magas szintű tanfolyamok, szemináriumok szervezését. Megállapította a konferencia, hogy törődni kell a fejletlenebb országok tájékoztatási szakembereinek képzésével és LÉVAINÉ javaslatát, a kisebb országok oktatóinak bevonására a nemzetközi szintű tanfolyamokra figyelembe kell venni. Hasznosnak és szükségesnek mutatkozik az oktatók cseréje is.

Az emberi tényezők fokozottabb figyelembevételére is felhívta a konferencia a résztvevőket, a felhasználók gyakorlati szempontjaival az oktatásnak is számolni kell. Az oktatók és hallgatók közvetlenebb kapcsolatai is kiépitendőek, szükséges a kisebb és közepesebb létszámú oktatási egységek létrehozatala. Végül a konferencián elhangzott javaslatok tanulmányozására kérte fel a FID Képzési Bizottságát.

SZENTMIHÁLYI JÁNOS

Egy francia könyvtáros emléke. 1966-ban hunyt el a Bibliothèque Nationale osztályigazgatója, Jean PORCHER. A francia nemzeti könyvtár kéziratárát vezette, amikor a sors kedvezése folytán vele is folytathattam rövid beszélgetést, párizsi könyvtárak látogatása során. A német megszállás alatt tisztségéről lemondatták, más osztályra került, de a felszabadulás után újra visszahelyezték az őt megillető posztra.

A tudós könyvtáros mintaképét lehetne róla megformálni. A könyvtár majdnem valamennyi osztályán dolgozott, legtovább a gyarapítási szolgálatban (Service des Entrées) és a kéziratárban. A könyvtári aprómunkát odaadással végezte, a hírlapok kollacionálását éppúgy megbecsülte, mint a leltári naplók vezetését. Úgy tekintette a könyvtárost, hogy az „servus servorum scientiae”, első feladata — mondta — mások munkásságának megkönnyítése, erdőirtás, útépités.

Pedig katonai szolgálat, az első világháború becsületrenddel kitüntetett harcosának múltján kívül két nagy francia tudósképző, az Ecole des Chartes és a csak kevés kiváló számára elérhető Ecole de Rome állott mögötte, amikor a nemzeti könyvtár gárdájába lépett.

Az önfelelő könyvtáros mögött nem is tűnt el egészen az alkotó kutató. Bibliográfiaikon, tudományos kiállítás-leírásokon kezdve RABELAIS-kommentárokig, RABELAIS- és RONSARD-kiadások gondos előkészítéséig hosszú sort alkotnak PORCHER munkái. A francia miniaturákról írt könyvét (1959) németre, angolra, olaszra és svédre is lefordították.

Hetvennégy éves korában halt meg, szinte utolsó percéig dolgozott.

DA.

A könyv nemzetközi ünnepe. Nice Város tanácsának nagytermében megtartotta első ülését a nemzetközi könyv-fesztivál közgyűlése Jacques MÉDICIN helyettes polgármester elnöklésével. A közgyűlés megválasztotta a fesztivál „irodalmi bizottságát”, amely 29 tagból áll, köztük három ünnepelt francia regényíró, Jean GIONO, André MAUROIS, Joseph KESSEL. Az első könyvünnep időpontja 1968 június hava.

Minden nemzet külön pavillonban mutatja majd be — írói és költői személyes részvételével — irodalmi termésének legjavát. A kiadók, nyomdák, terjesztési vállalkozók is képviselve lesznek, de ugyanakkor a könyvművészet alkotómesterei és kivitelezői is. A grafikai művészetek nemzetközi kiállítása, nyilvános és magángyűjtemények kincseinek bemutatása ad majd különös fényt és történelmi háttérrel az eseménynek.

Önkénytelenül is az azurpart szomszédos nagy fürdőhelyét Cannes-t juttatja eszünkbe a terv, amely már évek óta a filmművészet ünnepeinek világszerte elismert központja. A cél valóban itt is a figyelemkeltés, a mozgalom, az olvasók, a könyv kedvelőinek mozgósítása. Mégis, az esemény megrendezői tiltakoznak az ellen a gondolat ellen, mintha vulgáris reklámhajhászásra törnének. Mindenképpen azt kell remélni, hogy írók és könyvművészek kerülnek ki győztesen a kampányból: a filmfesztiválokhoz hasonló népszerűség, de kevesebb talmi csillogtatás. A bizottságban résztvevő előkelő rangú francia írók ezt a várakozást látszanak igazolni.

(—)

A brémai állami könyvtár sajtótörténeti osztálya. *Deutsche Presseforschung* elnevezéssel 1957-ben önálló osztályt alakított a brémai állami könyvtár azzal a feladattal, hogy a német sajtó múltjára — főleg annak kezdeti korszakaira — vonatkozólag anyagot és adatokat gyűjtsön. A jelenlegi igazgató — Elger BLÜHM — így részletezi egy most nyilvánosságra hozott beszámolóban az osztály feladatait:

1. *Anyaggyűjtés.* A korai német sajtó szétszórta fellelhető emlékeinek felderítése. Ezen a téren érték el eddig a legnagyobb eredményt: egy sor XVII. századbeli újság amelyeknek eddig létezéséről sem tudtak — került elő levéltárakból és könyvtárakból, mégpedig nemcsak németországi és ausztriai intézményekből, hanem például Kopenhága, Stockholm, Gdansk, Tartu, Tallinn, Leningrád, Prága, Olomouc és Zürich könyvtáraiból is. A Deutsche Presseforschung birtokában van jelenleg az egyik legnagyobb dokumentumgyűjtemény a korai német újságokról.

2. *Azonosítás és feldolgozás.* Az osztály ugyanazzal az alapossággal végzi a régi hírlapok meghatározását, mint ahogyan az ősnymtatványok német feldolgozói a nyomdászat bölesőkorának termékeivel eljárak. A régi újságok (— az intézet vezető szempontja a régi anyag felderítése és ebből a szempontból úgy látszik nem tesz különbséget újság-levelek és periodikák, egyszeri és időszakos megjelenésű nyomtatványok között —) kiadóit és nyomdászait rendszerint nem tüntetik fel a lapokon, sőt a megjelenési helyet sem mindig. Egy sor metodológiai, történeti és tipográfiai problémát kell vizsgálatuk közben megoldani s ez, mint régi nyomtatványoknál általában, tapasztalatot és gyakorlatot igényel.

A könyvtárak és intézetek meghatározandó anyagukról — sokszor csak töredékekről — mikrofilmfelvételeket küldenek. Ezeket a Deutsche Presseforschung kutató könyvtárosai kinagyítják, hogy a megfelelő tanulmányozásra alkalmassá tegyék — utána — szerkesztők és kiadók szerint indexelik és tárolják. Mintegy 120,000 ilyen nagyítás van már a birtokukban s így a XVII. század német hírlapjainak történetét ezen másolatok alapján már egy helyen lehet tanulmányozni.

Most készül a gyűjtemény katalógusa, amely — teljes bibliográfiai leíráson kívül — az eredeti példányok lelőhelyét is megmutatja. A katalógus nyomtatásban is meg fog jelenni, a kézirat befejezése még 1967-ben várható.

3. *Felvilágosítószolgálat.* 8 600 XVII. és XVIII. századból való újságról kilenc külön kartotékrendszerben foglalva állnak a kutatók rendelkezésére már most a következő adatok:

— az eredeti újság jelenlegi lelőhelye; az a hely, ahol a példányt találták; a kronológiai meghatározás; újságcímek; szerkesztők; kiadók és nyomdák; megjelenési helyek; az újságok külső és belső(tartalmi) leírása, index 59,000 egység!)

Az osztály nagy kutatóforgalmat és reference—levelezést bonyolít le. Gazdag anyaga számos kutatás alapjául szolgált és szolgál állandóan.

D. B.

World Index of Scientific Translations. A hollandiai Delftben működő Európai Fordítási Központ (European Translations Centre) egy új és fontosnak tűnő dokumentációs szolgáltatást indított el. Fenti címmel negyedévenként kibocsátják azoknak a szovjet és egyéb szlávnyelvű, kínai és japán tudományos folyóiratoknak az indexét, melyekben angol, francia vagy német nyelvű cikkek jelentek meg. Nem a cikkek címeit közli, hanem egyetlen betűrendben az említett keleti országok folyóiratainak címeit sorolja fel. A címek után következnek a fordításban megjelent cikkekre vonatkozó adatok: év, évfolyam, szám, lapszám, annak a fordítóközpontnak a rövidítése, mely a fordítást elkészítette, (a rövidítéseket egy külön táblázat oldja fel), a folyóiratszám ára, a fordítás kódjele, melyre hivatkozva a fordítás megrendelhető, végül a három nyugati nyelv kezdőbetűje, melyeken a cikk megjelent. Az index elsősorban az alkalmazott tudományok területén megjelent folyóiratokat öleli fel, de kiterjed a fontos társadalomtudományi folyóiratokra is. A szóbanforgó folyóirat egyébként a felsorolt adatokat más (amerikai, angol, francia és nyugatnémet) fordítást-jelző szemlékből, valamint az Európai Fordítási Központ saját gyűjtéséből meríti. Szép számmal szerepelnek magyar folyóiratok is, a teljesen idegen nyelvűek éppúgy, mint azok, amelyek a magyar cikkek mellett idegennyelvűeket is közölnek, de a felsorolás persze nem teljes. A *Magyar Könyvszemle* idegennyelvű cikkei ebben az első füzetben még nem szerepelnek. Az új dokumentációs szolgáltatás azok számára lesz hasznos nálunk is, akik munkájuk során egy-egy orosz, cseh, lengyel, stb. cikkekre bukkannak, de ezeket a nyelveket nem ismerik és a *World Index*ben utánanéznék annak, hogy a keresett cikk az általuk esetleg jobban bírt angol, német vagy francia nyelven beszerezhető-e.

GOMBOCZ ISTVÁN

A szovjet könyvkiadás a jubileumi évben.

A Szovjetunióban a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulójára kb. 1 000 könyvet adnak ki. Ebben az évben a központi kiadók gondozásában összesen 11 500 könyv (és brostúra) jelenik meg, egyúttvéve több mint 230 millió példányszámban. Az egyes köztársaságokban még többtízezer könyvet adnak ki, összesen kb. egy milliárd példányban. Idegen nyelveken mintegy 650 könyv jelenik meg a Szovjetunióban. Ez évben vagy 20 külföldi könyvkiállításon vesz részt a jubiláló állam.

Forradalmi dokumentumok.

A moszkvai Nauka Könyvkiadó 3 kötetben kiadta a petrográdi katonai forradalmi bizottság dokumentumait és anyagait. A kötetek jegyzőkönyveket, felhívásokat, levelezéseket tartalmaznak. Bemutatják a petrográdi bizottság sokoldalú izgalmas tevékenységét. A dokumentumok időrendben sorakoznak 1917. szeptemberétől december közepéig, amikor a bizottság tevékenysége befejeződött.

A moszkvai könyvtárakról. Moszkvában naponta több mint 200.000 ember látogatja a nyilvános könyvtárakat. A szovjet fővárosban 4 000 állami és szakszervezeti könyvtár működik, amelyeknek könyvvállománya összesen mintegy 172

millió kötet. Itt a könyvtárak száma gyorsabban növekszik, mint pl. a filmszínházaké, de általában sem a mozik, sem a könyvtárak száma nem elegendő. 1967-ben a főváros új kerületeiben 15 új épületet előltek ki könyvtárnak.

Megkerült egy Csajkovszkij-kézirat.

A Grúz Tudományos Akadémia kéziratokkal foglalkozó intézetében nemrég megtalálták Csajkovszkij „Aranyfelhő az éjszakában” című kórusművének kéziratát, amelyet eddig elveszetteknek hittek.

Csajkovszkij 1887 nyarat Grúziában töltötte. Az említett mű megírására Lermontov „Sziklaszirt” című költeménye ihlette. A kézirat második lapjának alján lévő aláírását a hitelessége céljából összehasonlították valamennyi Grúziában szerzett mű és a tbilisi konzervatóriumban őrzött kéziratának aláírásával.

A nagy szovjet enciklopédia harmadik kiadása. 1969–1974 között megjelenik, a nagy szovjet enciklopédia 3. kiadása, amely valamennyi tudományág ismereteit összesíti és rendszerezi. Az új kiadás tükrözni fogja azokat a mély változásokat, amelyek az utóbbi években a Szovjetunióban és a világ más országaiban végbementek, hű képet ad az ismeretek különböző területein történt fejlődéséről. (N.)